

A *Kijárat az Adriára* szerzője regényének utolsó fejezetében rátalált az „elsüllyedt irodalom” másik, jóval korábbi tenger-regényére, *A kitömött madár*ra. Abban sem volt semmi vigasztaló. *A kitömött madár* idejében a tenger még nem volt metafora, mert a valóságban is létezett, ezért nem is csaphatót vissza, egész egyszerűen a regény helyszíne volt, a tengeren, a tengerparton történt minden, ami megtörtént a regényben, és amit a megtörténtből el lehetett mondani. Kevesebb irodalmi hivatkozással, kevesebb „Szabadkával” és angol flottás Palics-fürdővel, kevesebb iróniával és önróniával. A különbségek, az időbeli távolság ellenére van kapcsolat a két tenger-regény között, ha másban nem, hát mindkettő létezés-tapasztalatában, a vigasztalanságban. A *Kijárat az Adriára* és *A kitömött madár* között az elsüllyedt, amúgy mindenkor „vicinális” irodalom. Amely után egyre csüggedtebben nyomozunk.

Kovács Flóra

Lovas Ildikó irodalmi nyelve

Lovas Ildikó: *Kijárat az Adriára. James Bond Bácskában*
Kalligram, Pozsony, 2005

Ez az írás egyetlen kérdésre összpontosít Lovas Ildikó műve kapcsán: hogyan hozza létre e regényben a szerző önnön irodalmi nyelvét?

Lovas Ildikó regényében megmutatja ugyanazt a kétséget, ugyanazt a dilemmát, a küzdést, amit a francia irodalom szerzői Marcel Proust után. Hogyan lehet Proust után írni? Egyáltalán lehet-e Proust után írni? A kérdés változik a vajdasági szerző esetében. Hogyan lehet Csáth Géza után írni? Lehet-e Csáth után írni? Ugyanis „Csáth Gézái volt a tökéletes. A hibátlan műalkotás, az egyszerű, a megismételhetetlen” (286). Tekintettel arra, hogy e kijelentés a könyv utolsó oldalán található, előtte még láthatunk kísérleteket a saját irodalmi nyelv létrehozására, azaz az írásra, méghozzá az írásra Csáth után.

A „kísérletezés” különféle módokon jelenik meg. Ennek részét képezik az intertextuális játékok. A próbálkozást mégis a legmarkánsabban egy szexuális aktushoz kapcsolódó rész mutatja meg („De ennek vége szakadt azon a januári reggelen, amikor elfordítottam tőle az üres szám.” [26]). Ez az aktus eredménytelen, ebből nem születhet utód (üres száj; a száj így

kétszeresen is utal az eredménytelenségre: egyrészt az ürességgel, másrészt pedig magával az aktus milyenségével). Az utód megszületésének lehetetlensége rájátszik az írói nyelv megszületésének nehézségeire, esetlegesen lehetlenségére Csáth után. Mégis az író újrapróbálkozik. Új fejezetet kezd. Mikor azt gondoljuk, megvan a nyelv, sikerült, akkor a szerző a másik fonalat viszi tovább, a James Bond-szálat – mintegy pihenés- vagy erőgyűjtésképpen. A James Bond-szál viszont ismételtelen tartalmaz a szexualitásra vonatkozó eredménytelen aktusokat, habár csak részleteiben (lásd aktus Lucreciával és Mariával).

Az említett szakadásokat, próbálkozásokat hangsúlyozzák az ismételt vízbe ugrások, mind Bond, mind a narrátor részéről. Bond újabb és újabb nemi kapcsolatba „ugrik”, mintha így tudná önmaga általi újra-születését biztosítani. Ez az aktusok természetétől függően még lehetséges is lenne.

A háborúban az írás lehetetlen, legalábbis nehéz. A halál közelében azonban meg kell örökíteni magunkat. Vagy írni kell, vagy egy pillanatra a „kis halál”¹ pillanatában létrehozni az utódot. Az egyed elismeri saját végét, és utódot hoz létre (az eredményes aktussal). E regény szereplői kétszeresen is kötődnek a halálhoz. Egyrészt a háború, másrészt a szexualitás által. Mintegy ezen utódlétrehozás ellenpontjaként, a véghez pedig kapcsolódásként, többszöri alkalommal megjelennek az angyalcsinálók. Mivel e mű tematikájában fontos szerepet játszik a halál, az angyalcsinálók feltűnése maga után vonja a „hiábavaló” szó szemantikai mezejét, azaz azt, hogy a születés a háborúban nemcsak egy új reményt jelenthet, az adott generáció reményét a következőben, hanem a reménytelenséget is. Miért kellene egy újabb generációt feláldozni, vagyis minek erre a világra szülni/születni? A narrátor fiának jelenléte ellensúlyozza a reményvesztettséget.

Ha már kilátástalanná és bizonytalaná vált az individuum léte, akkor az individuumnak önnön magának kell megkeresnie a gyökereit. El kell mélyülnie a gyökerekben. A narrátor ezt teszi. Visszatér ősei történetéhez, továbbá saját gyerekkorához. Ott, a gyökereknél talán sikerül megtalálni a lényegét, ami majd segít neki felépíteni saját magát, az írónak pedig önnön irodalmi nyelvét. Az irodalom kapcsán egy vajdaságinak a gyökér pedig Csáth Géza, „a tőkéltes”.

Lovas Ildikó művében egy utat jár be, megmutatja a lehetőséget az irodalmi nyelv keresésére. A nyelvkeresés által megtalálja saját irodalmi nyelvét. Ez a folyamat teszi regényét érdekesítővé.

¹ A kis halál (la petite mort) a francia nyelvben az orgazmust jelenti.